

SERIÁL VIZUÁLNÍ ANTROPOLOGIE - ÚVODNÍK

Martin VRAŠTIL

student, Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni, AntropoWeb

Jako nejdůležitější poznávací a orientační smysl člověka se uvádí zrak. Lidský mozek je v bdělém stavu soustavně zaměstnáván nikdy nekončícím a stále se proměňujícím tokem obrazů. Dokonce i sny se odehrávají v obrazech. Člověk je zvyklý vnímat realitu tímto způsobem – svět před ním plyne, před jeho já se odehrává dynamické představení a on sám v něm účinkuje pro ostatní já. Může toto představení ovlivňovat nejrůznějšími způsoby, může být aktivní, pasivní... Nemůže ho ovšem zastavit. Jakkoliv dlouho bude setrvávat na místě, svět se ani nezpomalí. Jakkoliv dlouho se bude pozorně dívat, žádná scéna se nebude opakovat. Mění se v čase a ovlivňují svého pozorovatele.

Fotografie představuje již více než sto let možnost, jak pro lidský zrak zachytit okamžik, konkrétní scénu, v rozmezí řádově setin vteřiny. Učinit z dynamického děje statickou výpověď. Výpověď zcela specifickou právě ve své statické neobvyklosti, kdy je lidské vnímání, navyklé na neustálou změnu, konfrontováno se strnulostí. Umožňuje nahlížet na scénu detailně, z nejrůznějších úhlů, protože na to máme čas. Ve chvíli, kdy jí fotograf s nějakým záměrem pořídil se stala definitivní. Lze si jí kdykoliv prohlédnout, vždy tam bude stejná scéna. Zatímco za běžných okolností je pozorovatel relativně pomalu se měnícím prvek v rychle se měnícím světě, zde stojí neměnná fotografie před měnícím se pozorovatelem.

Fotografie je kousek reality, jakoby ukradený z času i prostoru. Zachycený výjev může svoji skutečnost přenést do reality naprosto odlišné a učinit tam o té své výpověď. Dobrá fotografie může dokonce velice dobře vyjadřovat dynamický děj a to do takových detailů, jak to lze jen použitím statického obrazu. Fotografická technika nám umožňuje vidět věci, které náš zrak obvykle není schopen pojmut (širší zorný úhel, detaily vzdálených předmětů, drobnosti, které nám při sledování dynamických událostí nutně uniknou). To je užitečné zejména u obrazů z odlišných realit. Je však třeba mít na paměti, že ačkoliv je fotograf umělec, své fotografie nějakým způsobem technickým a tvůrčím způsobem pojímá, objektiv si nikdy na fotomateriál nepřidá nic, co by nebylo v jeho zorném poli (snad s výjimkou optických klamů).

Fotografové, o kterých má být v této mini-sérii řeč, fotografují realitu. Činí tak nesporně zaujatě, skrze umělecký filtr ve své mysli. Někdy se však poněkud zapomíná, že i umělec je člověk, že i umělecké vnímání světa je vnímáním lidským. Scény, které na jejich fotografiích vidíme jsou buďto přímo odraženou realitou, nebo, jsou-li aranžovány, umělecky zhuštěnou realitou místa. V prvním případě není o čem mluvit, v druhém je již cítit napětí mezi skutečností a její fotografovou interpretací. Důvody pro ní jsou pro každého různě, nějaký smysl však vždy mají.

Fotografové, kterým chci věnovat pozornost, tedy zpravidla nebudou antropologové, ani jiní sociální vědci. Budou to umělci, lidé s nadáním citlivě vnímat dynamiku kolem sebe, schopností transformovat ji do statických výpovědí a přenášet svůj emocionální prožitek na fotografický materiál. Zabývají se tím, co bychom mohli nazvat sociálními tématy a pojímají je nejrůznějšími způsoby. Zamyšlení nad jejich fotografiemi může přinést poznatky jak o tom,

co fotografují, tak o nich samotných, o prostředí, ze kterého vzešli. A v neposlední řadě také o nás samotných.